

HEGEDŰS Ernő

Katonai erők rendvédelmi szerepkörben. Légideszant alakulatok a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harcban

A légideszant csapatok szervezett bűnözői illetve terrorista jellegű illegális fegyveres csoportok elleni alkalmazására már a fegyvernem megszületésének időszakában, a harmincas években sor került Németországban. Herman GÖRING, Poroszország tartományi belügyminisztere Berlin környéki kommunista csoportok ellen 1933 februárjában hozta létre a főként ejtőernyős vadászokból szervezett „Polizeiabteilung Wecke” elnevezésű rendőri csapaterős egységet, amely a berlini rendőrség alárendeltségében tevékenykedett.¹ Az alakulat 1935 áprilisában került a haderő alárendeltségébe, ahol mint ejtőernyős légideszant egység folytatta tevékenységét. Kísérletet teszek annak a kérdésnek a tisztázására, hogy az ejtőernyős csapatok fenti történeti példában bemutatott kettős, rendvédelmi és katonai alkalmazása mindössze egy egyedülálló, véletlenszerű eset, vagy pedig egy szervezet- és alkalmazástörténeti előzményekre visszatekintő, az elméleti fogalmak szintjén is igazolható, napjainkban is elterjedt gyakorlat első állomásáról beszélhetünk.

Az alábbi dolgozat keretei között kísérletet teszek annak a kérdésnek a megválaszolására is, hogy merre tart hazánkban és a világ más országaiban a terrorizmus elleni harc megszervezése, milyen modellt követ a terrorelhárító alakulatok szervezése. A vizsgálatnak különös aktualitást ad egy viszonylag új jelenség, mely szerint a terrorelhárítás területén egyre több katonai alapokra szervezett csoport jelenik meg ezen a területen. Ugyanakkor a terrorcsoport felszámolása a Hadtudományi Lexikon meghatározása alapján a karhatalmi harcmódot alkalmazó rendőri csapaterő feladatrendszerének része. Erre a látzólagos ellentmondásra is kitérek, és kísérletet teszek arra, hogy bemutassam a rendőri és a katonai kötelékben szervezett terrorelhárító erők harcászati képességeinek közös vonásait. A felmerülő kérdésekre egyfajta választ adhat az általam megvizsgált 36 terrorelhárító alakulat elemzésének eredménye. Kitzűzött célom az alapvetően katonai harceljárásnak mondható légideszant technika alkalmazásának vizsgálata a terrorizmus elleni harcban. Katonai és rendvédelmi szervezeteken belül létrehozott terrorelhárító alakulatokat egyaránt megvizsgáltam a légideszant eljárás alkalmazása szempontjából. A terrorelhárító alakulatok vizsgálatát a karhatalom és a csapaterős rendvédelmi tevékenység fogalomkörével összefüggésben végeztem el, mivel fogalmilag ide kötődik ez a tevékenység.

A terrorelhárító alakulatok vizsgálatát három oldalról közelítettem meg. Először a terrorizmus elleni harchoz kötődő alapfogalmakat vizsgáltam meg és bontottam ki, elsősorban az 1995-ös kiadású Hadtudományi Lexikon alapján, de felhasználva más szakirodalmi forrásokat is. Másodszor a jelen pillanatban hazánkban a terrorizmus elleni harchoz köthető szervezeteket ismertettem. Harmadszor – vizsgálatom leglényegesebb elemeként – a terrorelhárító alakulatok összességének egy jelentős részét elemeztem néhány fő szempont alapján.

Terrorelhárító szervezetek hazánkban.

A terrorizmus elleni harc feladatain belül először a terrorcselekmény felszámolásának fogalmát vizsgálom. *A terrorcselekmény felszámolása* a rendvédelmi szervek, azon belül a *rendőri csapaterő* kijelölt részének különleges eljárása, mivel a *rendőrségi törvény* a Rendőrség feladatkörébe sorolja a terrorelhárítást.² A rendvédelmi szervek terrorelhárító tevékenységéhez kötődően röviden vázolni kívánom *a terrorizmus elleni harc és a karhatalmi tevékenység fogalmi összefüggéseit*. A rendőri csapaterő fogalma alatt a szakirodalom általában karhatalmi erőt ért. *A karhatalom és karhatalmi tevékenység* alapvetően rendőri csapattevékenység, a rendőrség sajátos szolgálat formája a közrendvédelmi feladatok megoldása érdekében. A Hadtudományi Lexikon meghatározása alapján *a karhatalom a rendvédelem eszköze*.³

Történelmi léptékben vizsgálva a kérdést a klasszikus karhatalmi feladatok ellátására a római kortól a XIX. századig számos országban alkalmaztak katonai erőt. A XX. századi demokráciák esetében azonban már túlhaladottá vált ez a gyakorlat, főként jogi okok miatt. Ugyanakkor a NATO hadseregekben – így a Magyar Honvédségnél is – a békefenntartásra kijelölt könnyűlövész zászlóaljknál kialakítanak olyan képességet, illetve rendszeresítenek olyan felszerelést, amely az államhatárokon kívül végrehajtott nemzetközi békefenntartó feladatok folyamán lehetővé teszi tömegoszlátási feladat végrehajtását. A karhatalmi tevékenység tehát nem köthető kizárólagosan a rendvédelmi területhez, katonai karhatalom belföldi alkalmazása azonban kizárható.

A karhatalmi tevékenységet napjainkban rendőri csapaterő hajtja végre. A karhatalom tevékenységi területei a Lexikon alapján: a tömegoszlátás, a karhatalmi biztosítás, és a felderítő–diverziós cso-

port felszámolása. A rendőri csapaterő klasszikus karhatalmi feladatai közé sorolható az állampolgárokkal szemben „puha” kényszerítő eszközöket foganatosító tömegoszlatás és a karhatalmi biztosítás.⁴

A terrorelhárító tevékenységhez leginkább köthető karhatalmi fogalom, a felderítő diverziós csoport felszámolása azonban kissé eltér a rendőri csapaterő általános rendvédelmi feladataitól, mivel itt gyakorlatilag katonai értelemben vett harctevékenységről van szó, amelyet nem polgári személyek, hanem szervezett katonai erő ellen folytatnak. A felderítő-diverziós csoport felszámolásának menete a blokkolás, felkutatás, bekerítés, majd az elfogás vagy felszámolás. A Hadtudományi Lexikon ezeket a technikákat a rendőri csapaterő által alkalmazott *karhatalmi harcmód* címszó alatt ismerteti. Habár ez a feladat inkább a második világháború éveire illetve a hidegháborús időszak első felére volt jellemző, alkalmazása nyílt terepen tartózkodó bűnözők, esetleg szervezett bűnözői csoportok elfogása esetén ma sem kizárt.⁵

A felderítő-diverziós, illetve szervezett bűnözői csoport felszámolásának fogalma átvezet a terrorizmus elleni harc témaköréhez. Ha a célcsoport elfogására vagy felszámolására lakott területen belül kerül sor, és az intézkedést felfegyverzett személyekkel szemben foganatosítják, akkor a feladat végrehajtása folyamán alkalmazott épületbe behatolás eljárása már egészen közel áll a terrorcselekmény felszámolása esetén szokásos intézkedésekhez. Ha például felfegyverzett szervezett bűnözői csoport által végrehajtott bankrablás folyamán túszejtéses bűncselekményre kerül sor, akkor elmondható, hogy a rendvédelmi erők tevékenysége gyakorlatilag megegyezik a terroristákkal szemben foganatosított intézkedésekkel.⁶

A terrorcselekmény felszámolásával kapcsolatos feladatrendszer fogalmainak vizsgálata után ráteker a *terrorizmus elleni harc támadó feladatait végrehajtó rendvédelmi erő* ismertetésére. A BM rendőrségen belül a szervezetszerű csapaterőt a Készenléti Rendőrség testesíti meg. A Készenléti Rendőrségen belül a *Terrorelhárító Szolgálat* (TESZ) lát el konkrét terrorelhárító feladatokat. A TESZ az Országos Rendőr-főkapitányság közvetlen irányítása alatt álló, különleges rendőri feladatok ellátására felkészített, állandó készséget tartó szervezet, melynek feladata *terrorcselekmény* és légi jármű hatalomba kerítése bűncselekmény előkészületének és elkövetésének megszakítása, a rendőrség terrorrellel szembeni tevékenységének koordinálása, a benne résztvevők kiképzése, szakirányítása. A szolgálat hozzávetőleg század erővel Budapesten települ. A Terrorelhárító Szolgálat tevékenységét segíti a BM Légirendészeti Szolgálat. A Légirendészet helikoptereinek szállító kapacitását igénybe véve a TESZ állománya gyorsan juthat el olyan vidéki városokba, vagy a fővárostól távol eső területekre, amelyeket terrortámadás ért. Megjegyzendő, hogy fennállása óta a TESZ állományát – terrortámadás hiányában – nem vették igénybe terrorelhárító feladatok végrehajtására. A szolgálat tagjai ugyanakkor jelentős gyakorlatra tettek szert az épületekbe történő behatolás végrehajtásában mivel a *szervezett bűnözői csoportokkal* szembeni eljárás foganatosításánál ezt a tevékenységet rendszeresen végzik.

A szervezett bűnözői csoportokkal szembeni fellépés és a terrorizmus elleni harc nem csak a TESZ feladatkörében kapcsolódik össze. A BM alárendeltségében tevékenykedő szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ szintén egyaránt alkalmazható szervezett bűnözői és terrorista csoportok elleni tevékenységre. A műveleti központ feladata a BM, a határőrség és a szakszolgálatok tevékenységének összehangolása egy kialakult válsághelyzet kezelése folyamán. A szervezett bűnözői csoport elleni fellépés és a terrorizmus elleni harc folyamán fellépő jelenségek és az alkalmazott eljárások hasonlóak, mivel ugyanúgy jellemző mindkettőre az erős fegyveres ellenállás és a túszejtéses bűncselekmények, illetve mindkét esetben gyakori ellenintézkedés az épületbe történő behatolás.

A fent leírt fogalmak és szervezetek leírásával kívánom összefoglalni a terrorizmus elleni harchoz kapcsolódó alapfogalmak és a terrorelhárító szervezetek jelenlegi állását hazánkban. Ahhoz, hogy megvizsgáljam, mekkora esélye van a katonai erő megjelenésének a terrorizmus elleni harcban, röviden ismertetnem kell a terrorelhárító alakulatok általános képességeit.

A terrorelhárító alakulatok képességei.

A rendvédelmi szervezetek keretei között létrehozott terrorelhárító alakulatok feladat ellátásához szükséges képességei terroristák vagy szervezett bűnözői csoportok által végrehajtott túszejtéses szituáció megoldásához általában az alábbiak: behatolás és épületharc, combat lövészet és mesterlövész képességek, kötéltechnika, robbantási illetve tűzszerész ismeretek, magas fokú közelharc képesség, és a kis csoportokban végrehajtott önálló tevékenység illetve önálló döntés képessége. Emellett a célobjektum gyors megközelítése érdekében kiemelt szerepet kapnak a helikopteres légi mozgékonyág, és az ejtőernyős kiképzés. Ez utóbbi képességek a légideszant harceljáráshoz kötődő fogalmak.

A deszant kifejezés közegváltásos műveletet jelent. A deszant fogalmán belül megkülönböztetünk haditengerészeti deszantot, ahol vízfelületről a szárazföldre raknak ki élőerőt és haditechnikai eszköz-

zőket, illetve légi deszantot, ahol a levegőből juttatnak el erőt és eszközt a földfelszínre. A légideszant fogalma tovább bontható ejtőernyős deszantra, vitorlázó repülőgépes deszantra, és helikopteres deszantra. Röviden ismertetve a légideszant harceljárás fejlődésének főbb lépcsőfokait és történeti korszakait, két jellemző időszakot különböztethetünk meg. A harmincas évektől az ötvenes évekig terjedő időszak alatt – főként a második világháború küzdelmei folyamán – a tömeges ejtőernyős dobás és a vitorlázógépes rohamdeszant csapatok egyidejű alkalmazása volt jellemző. Az ötvenes–hatvanas évekre a vitorlázógépeket a helikopterek váltották fel. Emellett ekkorra a tömeges ejtőernyős dobás jelentős visszaszorulása volt tapasztalható a deszantot szállító repülőgépek egyre fokozódó sebezhetősége miatt, melyet a légvédelem dinamikus fejlődése idézett elő. Ugyanakkor a légideszant-harceljárás egyik önálló területe, a különleges hadviselés és a mélységi felderítés a harmincas évektől napjainkig folyamatosan fejlődött. Az ejtőernyővel az ellenség mélységébe kijuttatott, kis csoportokban bevetett mélységi felderítő és különleges rendeltetésű erők fokozott fejlesztése a hetvenes években kezdődött el, sok esetben éppen a terrorizmus elleni harc jegyében.⁷

A terrorizmus elleni harc céljából létrehozott alakulatoknál – legyenek azok rendvédelmi vagy katonai erők – két légideszant eljárás nyert létjogosultságot. A terrorelhárító alakulatok állományát sok esetben helikopteres légimobil képességgel ruházzák fel. Ez a képesség teszi lehetővé a viszonylag kis létszámú, jól felszerelt terrorelhárító alakulat szükség szerinti gyors eljuttatását a terrorcselekmény által sújtott területre. Így elegendő egyetlen, viszonylag kis létszámú, de rendkívül magas szinten kiképzett és a lehetőségekhez képest maximálisan felszerelt terrorelhárító erőt állomásoztatni egy központi fekvésű területen, mivel az helikopterrel rövid időn belül képes eljutni a célterületre. A terrorelhárító alakulatok kiképzésének másik igen gyakori eleme az ejtőernyős ugrás. Erre akkor lehet szükség, ha nyílt terepen végrehajtott blokkolás, bekerítés és elfogás vagy felszámolás céljából vetnek be nagyobb létszámú terrorelhárító alakulatot. Ekkor a kis kapacitású helikopteres légi szállítás kevésbé megfelelő, így repülőgépet és ejtőernyős célba juttatást alkalmaznak.⁸

A mélységi felderítő alakulatok képességei.

A légideszant alakulatok felépítését vizsgálva megkülönböztethetünk század vagy zászlóalj esetleg nagyobb kötelék szinten hagyományos lövészarcot folytató helikopteres légimozgékony vagy ejtőernyős deszant erőket, és kisebb létszámú, raj-szakasz szinten alkalmazott mélységi felderítő alakulatokat, amelyek felderítési adatokkal szolgálnak a katonai vezetés számára. Ezek a mélységi felderítő alakulatok kis 4–8 fős csoportokban tevékenykednek, könnyű fegyverzettel és felszereléssel. Módszereik közé tartozik az átszivárgás, a rejtőzködés, magas fokon művelik a közelharcot, fokozottan képesek a túlélésre mostoha körülmények között, utánpótlás nélkül. Állományuk fizikai és pszichikai képességeinek magas szinten tartására kiválóztatásuk és kiképzésük folyamán nagy súlyt fektetnek. Fontos, hogy az ilyen alakulat állománya képes legyen önálló tevékenységre, döntéshozásra. A 4-8 fős létszám szoros együttműködést tesz lehetővé a csoport tagjai közt. A mélységi felderítő csoportok amellettt hogy felderítési adatokkal szolgálnak a saját erők számára, diverziós tevékenységet folytathatnak, például közlekedési kapacitások felrobbantásával, az ellenséges vezetési és kommunikációs rendszer bénításával, logisztikai objektumok pusztításával, stb. A mélységi felderítők célterületre juttatása általában ejtőernyővel történik. *Ezek a mélységi felderítő alakulatok jellegüknél fogva – kis, önálló döntésre képes csoportok, magas szintű kiképzés, könnyű fegyverzetből fakadóan kiemelt képesség a városi harcra és rendkívül nagy mobilitás – alkalmasak a terrorizmus elleni harc megvívására is, alkalmazásukra számos példa létezik.* Az antiterrorista különítményeket általában nem az egység szinten alkalmazott helikopteres légimozgékony vagy ejtőernyős légideszant alakulatok állományából szervezték, hanem főként az ejtőernyős mélységi felderítő alakulatok állományából.⁹

A rendvédelmi erőkön belül létrehozott terrorelhárító alakulatok felsorolt képességeiről elmondható, hogy velük a mélységi felderítő alakulatok – alaprendeltetésükénél fogva – szintén rendelkeznek. Külön megemlíthető, hogy a mélységi felderítő alakulatok kiképzésekor épületharc kiemelt helyen szerepel, mivel a könnyű fegyverzetű légideszant – mint a könnyű gyalogság egyik típusa – különösen alkalmas erre a feladatra. A terrorelhárító tevékenységénél az épületbe behatolás végrehajtása miatt szintén kiemelt fontossággal bír az épületharc.

A mélységi felderítő alakulatok rendvédelmi részfeladatai, illetve kötődésük a szakszolgálatok tevékenységéhez szintén figyelemre méltó a terrorelhárító tevékenység szempontjából. A felderítők munkájának egyik lényeges eleme a járőrtevékenység. A felderítő járőrök „a polgári lakosság kikérdezésével gyűjtenek adatokat a ... terroristák tevékenységéről ... valamint feladatuk ... a körözés alatt álló személyek felkutatása, letartóztatása ... (helyszín)biztosítási feladatok ellátása.”¹⁰ A mélységi felderítők

adatgyűjtő és rendészeti tevékenységét segíti a KFH és a KBH titkosszolgálati állománya a feladat végrehajtása folyamán.

Összességében megállapítható, hogy a felderítő diverziós csoport felszámolása területén *határozott párhuzamosság mutatkozik* a karhatalmi harcmódot alkalmazó rendőri csapaterő és a mélységi felderítő erő között. Nagyobb, *történelmi léptékben vizsgálva a rendőri csapaterő és az ejtőernyős mélységi felderítő csapatok közötti párhuzamokat, megemlíthető a közös eredet*. Mindkét esetben a vadász csapatokat jelölhetjük meg elődszervezetként. A rendőri csapaterő szervezeti felépítését, fegyverzetét, módszereit tekintve szorosan kötődik a csendőrség típusú rendvédelmi szervezetekhez. Habár a csendőrség eredetét tekintve leginkább Franciaországhoz köthető szervezet, azonban dr. PARÁDI Józsefnek, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság elnökének kutatásai alapján elmondható, hogy az európai csendőségek jelentős része a XVII–XVIII. századi német vadász alakulatokkal mutat szoros rokonságot, innen származtatható. A légideszánt fegyvernem részét képező ejtőernyős csapatok – különösen történetük korai szakaszában – az ejtőernyős vadász elnevezést kapták, utalva a vadász alakulatokkal fennálló rokonságra a fegyverzet, a kiscsoportos alkalmazás és általában a harceljárás területén.¹¹

A rendvédelmi és katonai tevékenységek közös területe: a karhatalmi feladatok és a felderítő-diverziós csoport felszámolása.

A terrorizmus elleni harc fogalmainak vizsgálata alapján elmondható, hogy *a terrorelhárítás támadó feladatainak belföldi része* hazánkban a rendőrség csapaterős egységeinek és alegységeihez, és azok karhatalmi feladataihoz köthetőek. A karhatalmi feladatok egy speciális eseteként, leginkább a felderítő-diverziós vagy szervezett bűnözői csoport felszámolásához köthető a terrorelhárító tevékenység. Ugyanakkor megfelelő képességekkel rendelkező katonai erőkkel – főként mélységi felderítő alakulatokkal – is elvégezhető a felderítő-diverziós csoport felszámolása, ugyanezzel a harcászati tartalommal: blokkolás, felkutatás, bekerítés, majd az elfogás vagy felszámolás. *Ennek alapján elmondható, hogy a karhatalmi tevékenységen belüli részterület, a felderítő-diverziós csoport felszámolása a rendvédelmi és katonai tevékenységek közös területe, amely a terrorelhárító tevékenységben realizálódhat*. Ennek alapján vizsgálom az alábbiakban a katonai erő terrorelhárító tevékenységét, majd a terrorelhárítás szervezeti modelljeit.

A terrorizmus elleni harc katonai feladatai két, egymástól elkülönülő területre oszthatóak. Ezek a feladatok a katonai erő alkalmazása esetén is a felderítő-diverziós csoport felszámolása fogalom köré szerveződnek, hasonlóan a rendvédelmi szervekhez. A tevékenységet itt is két részre oszthatjuk: *terrorcsoportok felszámolása nyílt terepen*, amire inkább külföldön kerülhet sor, illetve *terrorcselekmény felszámolása vagy megszakítása lakott területen*, ami jellemzően hazai, belföldi alkalmazást takarhat. Az alábbiakban a katonai erő terrorizmus elleni alkalmazásának ezt a két kategóriáját járom körül.

A terrorizmus elleni harc mint alacsony intenzitású, NATO területen kívüli katonai művelet az utóbbi évek folyamán jelent meg markánsan a NATO fogalmak között. A 2001. szeptember 11-i terroristámadás megmutatta, hogy NATO terrorizmus elleni harcában a biztonsági érdekek határon túli védelme kell, hogy előtérbe kerüljön, a terrorszervezeteket így még a bázisukon számolhatják fel. Ilyen típusú műveleteket csak ritkán folytatnak reguláris haderő ellen, vélhetőleg gyakrabban kerül majd sor a különféle terrorszervezetek hegyvidéken vagy erdős terepen elhelyezkedő bázisainak felszámolására. Az ilyen típusú feladat végrehajtásához kevésbé alkalmasak a hagyományos összefegyvernemi harc folyamán alkalmazott harckocsizó vagy gépesített lövész struktúrák, illetve a légierő sem képes hatékonyan tevékenykedni ilyen rejtett, nehezen megfogható, kicsi, gyors és mozgékony célpontok ellen. A leginkább *felderítő-diverziós csoport felszámolásának fogalmával összefüggésbe hozható* terrorizmus elleni harc megvívására a könnyülövész alakulatok a legalkalmasabbak, azok között is leginkább az ejtőernyős és a helikopteres légi mozgékony képességekkel bíró légideszant csapatok. Ilyen feladatra sikerrel alkalmazhatnak ejtőernyős vagy helikopteres légimozgékony csapatokat, mivel ezek igen gyorsan képesek lezárni egy-egy területet, képesek gyors és hatékony blokkolásra, bekerítésre és felszámolásra. Ezekre a terrorcsoportok felszámolására irányuló alacsony intenzitású műveletekre jellemzően külföldön kerül sor, olyan, az adott állam által nem megfelelően ellenőrzött területeken, mint például az afgán hegyvidék.

Ugyanakkor egyre markánsabban jelentkezik a katonai erő alkalmazása az állam belterületén végrehajtott terrorelhárító műveletekben, jellemzően a terrorcselekmény felszámolása területén, lakott településen belül. A légideszant alakulatok alkalmazása a NATO államok saját területén folytatott anti-terrorista harcában azért kap egyre nagyobb szerepet, *mivel ezeket a feladatokat a rendvédelmi szervezetek egyre inkább csak katonai erő bevonásával képesek ellátni*.¹²

A terrorelhárító alakulatok vizsgálata.

A terrorelhárító alakulatok összehasonlításánál három vizsgálati szempontot alkalmaztam. Egyrészt megvizsgáltam, hogy az összes terrorelhárító alakulat közül hány rendelkezik légideszant képességekkel. Másrészt figyelemmel kísértem, hogy rendvédelmi vagy katonai szervezeten belül hozták-e létre a terrorelhárító alakulatot. Végül megvizsgáltam, hogy a rendvédelmi szerveknél és a hadseregnél is létrehozott-e az adott állam terrorelhárító alakulatot. A vizsgált 36 terrorelhárító alakulatot – az ismertett vizsgálati szempontok alapján – négy csoportba soroltam be.

Az első csoportba azokat a terrorelhárító alakulatokat soroltam be, amelyeket az alkalmazó ország *a mélységi felderítő illetve különleges hadviselés egységeknél működtetnek*. Ilyen típusú terrorelhárító alakulatot 19 országokban hoztak létre. **(I. sz. melléklet)**

A második csoportba az első csoporttal azonos műveleti képességgel rendelkező terrorelhárító alakulatokat soroltam be, amelyeket az alkalmazó ország *a rendőrség vagy a csendőrség alárendeltségében tartja* ugyan, de teljes egészében *beolvasztották a légideszant alakulatok szervezetébe, vagy egyes katonai–belügyi állománnyal* illetve szervezettel működtetik azokat. Összesen 5 ilyen országot találtam. **(II. sz. melléklet)**

A harmadik csoportot a *rendőrség vagy csendőrség szervezeti egységeként* létrehozott terrorelhárító erő, amely részben vagy teljes egészében rendelkezik azokkal a légideszant képességekkel, amelyekkel a mélységi felderítő alakulatok. Összesen 5 ilyen országot találtam. **(III. sz. melléklet)**

A negyedik csoportba az olyan rendőrségi vagy csendőrségi terrorelhárító erőt soroltam be, amely *nem rendelkezik légideszant képességekkel, de az alkalmazó ország fegyveres erőin belül van egy vele párhuzamosan működő terrorelhárító alakulat, amely ejtőernyős vagy légimobil technikát alkalmaz*. Két ilyen alakulatot találtam. **(IV. sz. melléklet)**

Az ötödik csoport *rendőrségi vagy csendőrségi terrorelhárító erő, amely nem rendelkezik légideszant képességekkel*, és az adott ország csak erre az erőre támaszkodik a terrorizmus elleni harc területén. Öt ilyen alakulatot találtam. **(V. sz. melléklet)**

Következtetéseimet főként a csoportokba besorolható alakulatok számából vontam le, *megkísérelve a főbb szervezetfejlesztési trendek ok-okozati hátterének feltárását és a jelentősebb szervezeti modellek beazonosítását*.

Az angolszász modell: katonai erők alkalmazása a terrorelhárítás területén.

Az ejtőernyős mélységi felderítő alakulatok jellegükénél fogva alkalmasak a terrorizmus elleni harc belső megvívására is. A legjellegzetesebb – számos ország által mintaként követett – példa a mélységi felderítő és különleges hadviselés alapokra épülő terrorelhárító alakulatra az angol Különleges Légi Szolgálat. Az angol SAS elsődleges feladata az információgyűjtés és az ejtőernyős felderítő technikával végrehajtott mélységi felderítés, de a '70-es évek óta jelentős szerepe van az alakulatnak a terrorizmus elleni küzdelemben is. A SAS-on belül található egy Terrorista Elhárító Részleg is.¹³ Létrehoztak egy terrorista ellenes kiképző alakulatot, és különleges terroristaellenes csoportokat alakítottak ki a SAS-nál. Az Ausztrál SAS fő feladata szintén a mélységi felderítés, emellett 1978 óta a terrorelhárítás, amelyet az ezreden belül egy harcászati rohamcsoport végez, szoros együttműködésben a Nemzetközi Rendőrséggel. Ezt a csoportot speciális felszereléssel látták el, valamint kiképezték tűzok kiszabadítására, repülőgépek és más járművek elleni támadások kezelésére, illetve épületen belüli harcra. Az SAS terrorelhárító alkalmazására épülő „angol modellt” számos ország átvette, jellemzően a kulturálisan és politikailag közel álló társadalmak, mint például Ausztrália és Új-Zéland. Emellett számos Dél-Amerikai állam és egy sor, az angolszász–amerikai minták követését előnyben részesítő kelet-európai új demokrácia is az SAS-t tartja követendő mintának a terrorelhárítás területén.

*Az angol modell mellett az amerikai fejlődési tendenciák már a hetvenes évek óta azt mutatják, hogy a napjainkban kiemelt fontossággal bíró terrorizmus elleni harc megvívásában egyre fokozódó szerepet kapnak a légideszant alakulatok.*¹⁴ A közelmúltban, a szeptember 11-i terrortámadást követően látott napvilágot az Egyesült Államok védelmi miniszterének, Donald RUMSFELDnek az a javaslata, amely szerint a terrorizmus elleni harc felsőszintű koordinálását a Pentagon a Különleges Hadműveletek Parancsnokságára (SOCOM) bízna. Ehhez a parancsnoksághoz tartoznak olyan gyorsreagálású, légideszant képességekkel is bíró alakulatok, mint a Szárazföldi Haderő Különleges Rendeltetésű Erői (Zöldsapkások) Delta Force, amelyet már létrehozásakor SAS mintára terrorelhárító feladatokra szántak,¹⁵ illetve a 75. Ranger Ezred. Kiemelten kezelik a terrorelhárító alakulatok együttműködését a titkoszolgálatokkal.

Az angolszász modell sikeressége ellenére az európai országok nem feltétlenül a hadsereg szervezetén belül hozták létre ilyen jellegű alakulataikat.

Az európai modell, rendvédelmi alakulatok a terrorrelhárítás területén.

Az angolszásztól eltérő modell szerint szervezték meg a *terrorizmus elleni harcot* az európai országokban. Németország, Franciaország, Norvégia, Hollandia és Olaszország a hetvenes évek folyamán azt a lehetőséget választották, hogy a terrorrelhárító alakulataikat a rendőrség, vagy a félkatonai jellegű csendőrség erőiből szervezik meg, azonban ezek az antiterrorista erők kivétel nélkül rendelkeznek helikopteres légimozgékony, vagy ejtőernyős képességgel. Németországban a GSG 9 antiterrorista csoportot a Német Szövetségi Határvadász Rendőrség kötelékén belül szervezték meg. Mozgékonyágukat helikopterrel növelik, laktanyájukban 24 órás szolgálatot adnak, így képesek bármikor beavatkozni a terroristák elleni küzdelemben. Egyes alegységeik ejtőernyős képességekkel is rendelkeznek.¹⁶ Franciaország antiterrorista alakulatait a rendvédelmi testületekben a nemzeti csendőrségen belül szervezte meg.¹⁷ A csapaterős csendőrszázad egy szakasza különleges kiképzésű és fegyverzetű, a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni harc céljából. A csapaterős századok mellett létezik még egy különleges rendeltetésű terrorrelhárító kommandó is a csendőrségen belül: egy ejtőernyős század, melynek feladata a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni harc, előnye a légi mozgékony és a mobilitás. Az egység egy része mindig 24 órás készenlétben van és helikopteres kiszállítással képes rövid időn belül megjelenni a terrorcselekmény helyszínén. Hollandiában a terrorizmus elleni harcot a csendőrség jellegű Maréchaussée testületén belül szervezték meg.¹⁸ A testület közös honvédelmi–belügyi alárendeltségben tevékenykedik, katonai rendészeti feladatai mellett jogosult nyomozati tevékenységre is. A terrorizmus elleni harc érdekében a Maréchaussée működteti a Speciális Biztonsági Feladatok Különítményét.¹⁹ A hetvenes években Olaszország is a csendőrség keretei között szervezte meg terrorrelhárító alakulatát.²⁰

A kilencvenes évekre azonban gyökeresen megváltozott az európai álláspont a terrorrelhárító alakulatok szervezésével kapcsolatban. Németország a GSG-9 határvadász-rendőri kommandó mellett 1995-ben hadseregén belül a mélységi felderítő alakulatok bázisán létrehozta KSK (Kommando Spezialkräfte) terrorrelhárító kommandót. Olaszország a toscanai 1. Carabinieri zászlóalját – és ezzel a terrorrelhárító erőket – beolvasztotta a hadsereg Folgore Ejtőernyős dandárának szervezetébe. Hollandia a Masréchaussée terrorrelhárító kommandó kiegészítésére már korábban létrehozta szárazföldi haderejénél a KCT (Korps Commandotroepen) terrorrelhárító kommandót, a tengerészgyalogságnál pedig a hasonló feladatú BBE (Bijzondere Bijstand Eenheid) különleges egységet. Norvégia szintén megerősítette Beredskaptrop rendőr-kommandóját a hadsereg FSK (Forsvarest Spesialkommando) különleges hadviselés egységével. Franciaország a csendőri egységek mellett további két terrorrelhárító kommandót hozott létre a nyolcvanas évek közepén, mindkettő rendelkezik ejtőernyős és légimozgékony képességekkel. Észtország, Lengyelország és Svédország eleve mélységi felderítő alakulataira alapozta a terrorrelhárítást.²¹

Hazánkban is az európai átalakulási folyamatokhoz hasonló elmozdulás tapasztalható a terrorrelhárító alakulatok szervezésének területén. *A Magyar Honvédség viszonylatában is megkezdődött a mélységi felderítő alakulatok feladatrendszerének közelítése a terrorrelhárító feladatokhoz.* A Magyar Honvédség egészét érintő Védelmi Felülvizsgálat már a 2002. évi prágai NATO csúcserkeztet elveinek szellemében vetette fel egy hosszú távú haderő átalakítás szükségességét. Megállapítást nyert, hogy „a legutóbbi háborúk tapasztalata az, hogy nagymértékben megnövekedett a különleges egységek szerepe és jelentősége. Ezek az egységek méretükhöz és költségükhöz képest rendkívül jelentős eredményeket tudnak elérni.”²² Ennek alapján a 34. Bercsényi László Felderítő Zászlóalj bázisán felállításra kerül egy különleges műveleti zászlóalj, amely továbbra is az ejtőernyős légideszant harcéljárásait alkalmazva látja el feladatait, többek közt a *terrorizmus elleni harcra történő felkészülést. A közelmúltban együttműködési megállapodást írt alá a BM és a HM a terrorizmus elleni küzdelemben érintett egységek közös kiképzésének feltételeiről.* A BM Rendőrség Terrorrelhárító Szolgálat a túszenntéssel, a behatolással, combat lövészetel illetve a kiemelt személyek biztosításával kapcsolatos tapasztalataikat adják át a mélységi felderítő alakulatoknak. A katonák az infrastruktúrát biztosítják az együttműködéshez, így például helikoptereket és az ejtőernyős kiképzést.

Összességében napjainkban tendenciájaként állapítható meg, hogy a terrorrelhárító alakulatokat az alkalmazó ország hadseregének szervezetén belül hozzák létre, a mélységi felderítő alakulatok bázisán. Ez összefügg a légideszant – helikopteres légimozgékony vagy ejtőernyős – képességgel, ami egyre inkább követelményként jelentkezik a terrorrelhárító tevékenységnél. A 36 vizsgált terrorrelhárító alakulatból konkrét légideszant képességekkel rendelkezik 29, ami az összes alakulat 80 %-a.

A vizsgált alakulatok közel 70 %-át működtetik katonai szervezeten belül. A katonai terrorelhárító szervezetek túlsúlyának egyik oka, hogy leginkább a hadseregnél állnak rendelkezésre a helikopterrel, ejtőernyőkkel, és egyéb haditechnikai eszközökkel kapcsolatos üzemfenntartási és kiképzési feltételek, tapasztalatok. A haderő – az általa alkalmazott haditechnikai eszközök összetettségénél és mennyiségénél fogva – minden nagyobb szakterületen rendelkezik magasan kvalifikált mérnök-műszaki szolgálattal, technológiai-fejlesztési intézménnyel, hazai és külföldi beszerzésekért felelős intézményekkel, alsó és középszintű javítások elvégzéséhez szükséges javítóbázisokkal és szakszemélyzetrel, raktárbázisokkal és repülőtéri infrastruktúrával, mint a rendvédelmi szervek.

A katonai terrorelhárító alakulatok létrehozásának okaként megjelölhető a túszejtéses bűncselekmény áldozatává vált saját állampolgárok kiszabadítása érdekében külföldön végrehajtott alkalmazás igénye is. Németország éppen ilyen megfontolásból hozott létre hadseregén belül is terrorelhárító alakulatot.²³ Nem említettem a tevékenységgel kapcsolatos jogi kérdéseket, a katonai erő belföldi és a rendvédelmi erő külföldi alkalmazásával kapcsolatos jogszabályi háttérrel, mivel ez egy külön előadás tárgya lehetne. Németország – és más országok is – azért szervezik meg a hadseregen belül is terrorelhárító erőiket, mert a rendvédelmi szervezeteknél tevékenykedő hasonló csapatok nem alkalmazhatóak külföldön. Katonai erő is csak akkor vethető be saját állampolgár kiszabadítása céljából, ha bizonyosodik, hogy a külföldi állam, ahol a terrorcselekmény történt, nem képes, vagy nem szándékozik megszakítani a cselekményt. A nagyobb európai országok – mint például Franciaország, Németország, Olaszország – külön-külön létrehozta egy-egy terrorelhárító alakulatot a rendvédelmi és a katonai szervezeteknél is.

Elmondható, hogy a terrorelhárítás területén az európai modell napjainkra az angolszász mintákat követve a katonai erők – konkrétan az ejtőernyős mélységi felderítő alakulatok – alkalmazása illetve bevonása felé fordult. Ugyanakkor fel kell hívnom a figyelmet arra, hogy ez nem egyfajta átállás egyik modellről a másikra. Nem arról van szó, hogy az európai országok felszámolnák a rendvédelmi szerveknél létrehozott terrorelhárító alakulataikat, és helyette angolszász mintára a hadseregnél szervezik meg azokat, habár a szakirodalom egyes helyeken ilyen irányú szándékokról is említést tesz.²⁴ *Egy olyan szervezeti forma kialakulása tapasztalható Európában, ahol a már létező, a rendvédelmi szerveknél létrehozott terrorelhárító erő mellé létrehoznak egy katonai terrorelhárító csapatot is. A két csoport egymást támogatja a kiképzési feladatok végrehajtása folyamán, és mindkettő átadja a másiknak annak a területnek a tapasztalatait, ahol „erősebbnek” bizonyul. Ilyen együttműködés valósul meg például a BM Terrorelhárító Szolgálat és a 34. Bercsényi Felderítő Zászlóalj kijelölt százada között, amikor a légideszant harceljárás technikáját a katonák oktatják a rendőri erők állományának, míg az épületbe történő behatolással kapcsolatos tapasztalataikat a rendőrök adják át a katonáknak.*

A terrorizmus elleni harccal és a terrorelhárító alakulatok szervezésével kapcsolatos, jelenleg tapasztalható tendenciák alapján elmondható, hogy annak megvívásában a légideszant fegyvernem részét képező ejtőernyős mélységi felderítő csapatokra hazánkban is kiemelt szerep vár. Mindez speciális, fegyverzetet és felszerelést igényel, melynek beszerzése, az eszközökkel kapcsolatos műszaki követelmények meghatározása külön elemzést igényel. [A rendvédelemből nem lehet és nem szabad számítani a militáns elemeket. (a szerk.)]²⁵

Jegyzetek:

¹ MCNAB

² 1994/XXXVI. tv.

³ SZABÓ

⁴ Loc. cit.

⁵ Loc. cit.

⁶ KŐSZEGVÁRI: A terrorizmus elleni küzdelem tapasztalatai.

⁷ MCNAB: op. cit.

⁸ MILLER–RIDEFORT

⁹ RYAN – MANN – STILLWELL

¹⁰ KARDOS

¹¹ PARÁDI: Apolgári magyar állam első központosított közbiztonsági szervezete a Magyar Királyi Csendőrség. ; Idem: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. ; Idem: Le gendarmerie hongroise: naissance et fonctionnement 1881-1914. ; Idem: Az európai rendvédelem története.

¹² KŐSZEGVÁRI: A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai területei és feladatai.

¹³ WHITE

¹⁴ RYAN – MANN – STILLWELL: op. cit.

¹⁵ MILLER – RIDEFORT: op. cit.

¹⁶ MURY – HOLNDONNER – FORRAY: A terrorizmus fenyegetésének vizsgálata a felderítésre gyakorolt hatás alapján.

¹⁷ DAVOLA: A francia tábori csendőrség.

¹⁸ Maréchaussée a csendőrség előszervezete volt. Franciaországban keresztelték át először a Maréchaussée-t csendőrséggé. A példát követte az európai államok többsége, illetve már az új elnevezéssel importálták a szervezetet döntően a XIX. században. A Holland Királyságban azonban – szűkített hatáskörrel rendelkező szervezatként ugyan – de fennmaradt az eredeti elnevezés. (a szerk.)

ÖRY

¹⁹ DAVOLA: A Holland Királyság Maréchaussée testülete.

²⁰ MILLER – RIDEFORT: op. cit.

²¹ Loc. cit.

²² KARDOS: op. cit.

²³ Loc. cit.

²⁴ V. ö. 6. sz. jegyzettel.

²⁵ Kancsalul festett egekbe révedő téveszme az antimilitáns rendvédelem. A polgári fejlődés útjára lépő Magyarország rendvédelmének mindig voltak katonai elemei. Már a kiegyezés kapcsán, a Magyar Királyi Honvédség felállításakor felmerült a testület belső rend védelme érdekében történő bevetésének gondolata. Ezekre az alkalmazásokra abban az esetben került sor a dualizmus és a két világháború közötti időszakban is – törvények által szabályozott módon – ha a rendvédelmi erők elégtelennek bizonyultak a rend helyreállítására. A honvédség csapatainak a rendvédelme érdekében való alkalmazása nyilvánvalóan karhatalmi tevékenység megvalósítását jelentette. A második világháború során pedig elsősorban az ejtőernyős diverzánsok és a volt Jugoszlávia területéről átszivárgó partizán csoportok ellen vetettek be katonai erőket a rend védelme érdekében. A magyar polgári rendvédelmi tradíciók része a militáns elem. A szerző tanulmányában ezen tradíciók aktualitásának ad hangot.

GALÁNTAI: 102., 107. p. ; PARÁDI: A dualizmus közrendvédelmi szervezeteinek jellemzői és tevékenységük tapasztalatai. ; RAVASZ ; REKTOR

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK

- GALÁNTAI — GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia alkonya. Az osztrák-magyar dualizmus 1867-1918.* Budapest, 1985, Kossuth.
- KÖSZEGVÁRI: *A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai területei és feladatai.* — KÖSZEGVÁRI Tibor: *A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai területei és feladatai.* I. köt. Budapest, 2003, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem.
- MCNAB — Chris MCNAB: *A német ejtőernyős haderő képes története a II. világháborúban.* [German Paratroopers.] ford.: SZILÁGYI Béla, Debrecen, 2000, Hajja és Fia
- MILLER – RIDEFORT — David MILLER – Gerhard RIDEFORT: *Korszerű elit alakulatok: fegyverzet, egyenruházat és harcászata.* [The new illustrated guide to modern elite forces.] Ford.: SOÓ-ZÖLD Balázs. Budapest, 1993, Atheneum-Kossuth. /Arzenál könyvek./
- REKTOR — REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története.* Ohio, Cleveland, USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat.
- RYAN – MANN – STILLWELL — RYAN – MANN – STILLWELL: *A világ különleges katonai alakulatai.* [The Encyclopedia of the World's Special Forces.] Ford.: BÍRÓ Júlia. Budapest, 2003, Ventus Libro Kiadó.
- WHITE — WHITE Terry: *A világ elit katonái.* [The Making of World's Elite Forces.] Ford.: PORKOLÁB Imre. Budapest, 1992, Zrínyi. 189 p.

TANULMÁNYOK

- DAVOLA: A francia tábori csendőrség. — DAVOLA József: A francia tábori csendőrség. *Új Honvédségi Szemle*, LI. évf. (1996) 7. sz. 141–151. p.
- DAVOLA: A Holland Királyság Maréchaussée testülete. — DAVOLA József: A Holland Királyság Maréchaussée testülete. *Új Honvédségi Szemle*, LIV. évf. (1999) 8. sz. 140–146. p.
- KARDOS — KARDOS Gábor: A nemzetközi jog dilemmái és a terrorizmus elleni fellépés. In TÁLAS Péter (szerk.): *Válaszok a terrorizmusra, avagy van-e út az afganisztáni „vadászattól” a fenntartható globalizációig.* Budapest, 2002, Stratégiai Védelmi Kutató Hivatal.
- KÖSZEGVÁRI: A terrorizmus elleni küzdelem tapasztalatai. — KÖSZEGVÁRI Tibor: A terrorizmus elleni küzdelem tapasztalatai. In uő. *A nemzetközi terrorizmus elleni harc időszzerű társadalmi, katonai és rendvédelmi kérdései című nemzetközi tudományos konferencia anyaga.* Budapest, 2007, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. 145 p. A tanulmány korábbi változata 2004-ben, Budapesten hangzott el a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem által szervezett „A nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem.” címmel szervezett nemzetközi tudományos konferencián. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- MURY – HOLNDONNER – FORRAY: A terrorizmus fenyegetésének vizsgálata a felderítésre gyakorolt hatás alapján. — MURY – HOLNDONNER – FORRAY: A terrorizmus fenyegetésének vizsgálata a felderítésre gyakorolt hatás alapján. *Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények*, VIII. évf. (2005) 2. sz. 111–120. p.
- ÖRY — ÖRY Károly: A Maréchaussée-től a Gendarmerie Nationale-ig. A francia csendőrség történeti előzményei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, VII. évf. (1997) 8. sz. 75–77. p. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A napóleoni közbiztonsági őrtestület útja Párizstól

- *Itálián és Ausztrián keresztül – Budapestig.*” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szervezete a Magyar Királyi Csendőrség. — PARÁDI József: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szervezete a Magyar Királyi Csendőrség. *Belügyi Szemle*, XXXVII. évf. (1989) 2. sz. 35–40. p.
- PARÁDI: A dualizmus közrendvédelmi szervezeteinek jellemzői és tevékenységük tapasztalatai. — PARÁDI József: A dualizmus közrendvédelmi szervezeteinek jellemzői és tevékenységük tapasztalatai. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, II. évf. (1992) 3. sz. 21–28. p. A tanulmány korábbi változata 1991. november 19-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szerveztetett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Tradíció és korszerűség*” című III. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, VII. évf. (1997) 8. sz. 78–83. p. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szerveztetett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A napóleoni közbiztonsági őrtisztület útja Párizstól – Itálián és Ausztrián keresztül – Budapestig.*” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: Le gendarmerie hongroise: naissance et fonctionnement 1881-1914. — PARÁDI József: Le gendarmerie hongroise: naissance et fonctionnement 1881-1914. [A magyar csendőrség szervezete és működése 1881-1914.] *Revue de la Gendarmerie Nationale*, LI. évf. (2002) 205. sz. 109–114. p.
- PARÁDI: Az európai rendvédelem története. — PARÁDI József: Az európai rendvédelem története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XI. évf. (2005) 14. sz. 89–90. p. A tanulmány korábbi változata 2003 nyarán Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság és a Magyar Köztársaság Belügyminisztériumának Nemzetközi Oktatási Központjával közösen szervezett rendvédelem-történeti tudományos témájú nyári szabadegyetemén. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- RAVASZ — RAVASZ István: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi jogosultságai. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, V. évf. (1995) 6. sz. 81–88. p. A tanulmány korábbi változata 1994. októberében Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szerveztetett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme*” című VI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- LEXIKONOK
- SZABÓ — SZABÓ József (szerk.): *Hadtudományi lexikon*. Budapest, 1995, Magyar Hadtudományi Társaság.
- JOGSZABÁLYOK
- 1994/XXXVI. tv. — 1994/XXXVI. tv. a rendőrségről

Mellékletek jegyzéke

<i>I. sz. melléklet</i>	
Terrorelhárító alakulatok a haderőben.	52
<i>II. sz. melléklet</i>	
Rendvédelmi testületek által felügyelt terrorelhárító alakulatok a haderőben.	52
<i>III. sz. melléklet</i>	
Terrorelhárítás a rendvédelmi testületeknél.	52
<i>IV. sz. melléklet</i>	
Rendvédelmi testületek által felügyelt légideszant képességekkel nem rendelkező terrorelhárító alakulatok a haderőben.	53
<i>V. sz. melléklet</i>	
Légideszant képességekkel nem rendelkező terrorelhárító alakulatok a rendvédelmi testületekben.	53

Terrorelhárító alakulatok a haderőben

fsz.	alkalmazó ország	terrorelhárító alakulat megnevezése
1.	Ausztrália	Taktikai Rohamcsoport a különleges Légiszolgálati Ezredben (SASR)
2.	Brazília	Terrorelhárító Különítmény az 1. Különleges Erők Zászlóaljban
3.	Chile	Unidad Terrorelhárító Egység
4.	Egyesült Államok	Delta Force és Task Force 11 terrorelhárító alakulatok
5.	Egyesült Királyság	Special Air Service (SAS) Terrorista Elhárító Részlegei
6.	Észtország	Különleges Műveletek Csoport
7.	Hollandia	KCT terrorelhárító egység a 11. Légimobil Dandáron belül
8.	Indonézia	81-es terrorelhárító különítmény
9.	Izrael	Golani, Tzhanhanin és Matkal mélységi felderítő századok
10.	Jordánia	SOU-17 Különleges Műveleti Egység
11.	Kanada	2. Összhaderőnemi Harci Kötelék
12.	Kína	12. Különleges Műveleti Egység
13.	Kolumbia	Lancers terrorelhárító egység
14.	Lengyelország	GROM terrorelhárító egység az 1. Kommandó-ezred állományából
15.	Németország	KSK Különleges Erők Kommandó
16.	Norvégia	Forsvarest Spesilakommando katonai terrorelhárító egység
17.	Oroszország	Szpecnaz Alfa és Béta csoportjai
18.	Svédország	SSG Különleges Védelmi Csoport
19.	Új-Zéland	Különleges Légiszolgálati Század (SAS)

Forrás: - David MILLER – Gerhard RIDEFORT: *Korszerű elit alakulatok: fegyverzet, egyenruházat és harcászat.* [The new illustrated guide to modern elite forces.] Ford. SOÓ-ZÖLD Balázs. Budapest, 1993, Atheneum – Kossuth. /Arzenál könyvek./

- RYAN – MANN – STILWELL: *A világ különleges katonai alakulatai.* [The Encyclopedia of the World's Special Forces.] Ford.: BÍRÓ Júlia. Budapest, 2003, Ventus Libro Kiadó.

Rendvédelmi testületek által felügyelt terrorelhárító alakulatok a haderőben

fsz.	alkalmazó ország	terrorelhárító alakulat megnevezése
1.	Argentína	Sólyom Különleges Műveleti Egység a 601. Légideszant Zászlóaljban belül
2.	Kolumbia	Városi Különleges Erők Csoport
3.	Dánia	Aktions-Styrken rendőri terrorelhárító csoport és a Jagerkorpset mélységi felderítő század (együtt alkalmazzák)
4.	Olaszország	Gruppo Intervento Speciale (GIS) csendőr-kommandó a Folgore Ejtőernyős Dandár részeként tevékenykedő 1. Ejtőernyős Csendőrzászlóaljban (beolvadt)
5.	Dél-Korea	Nemzeti Rendőrség 868-as egysége hadsereg 707. Különleges Műveleti Zászlóalj (együtt alkalmazzák)

Forrás: - David MILLER – Gerhard RIDEFORT: *Korszerű elit alakulatok: fegyverzet, egyenruházat és harcászat.* [The new illustrated guide to modern elite forces.] Ford. SOÓ-ZÖLD Balázs. Budapest, 1993, Atheneum – Kossuth. /Arzenál könyvek./

- RYAN – MANN – STILWELL: *A világ különleges katonai alakulatai.* [The Encyclopedia of the World's Special Forces.] Ford.: BÍRÓ Júlia. Budapest, 2003, Ventus Libro Kiadó.

Terrorelhárítás a rendvédelmi testületeknél

fsz.	alkalmazó ország	terrorelhárító alakulat megnevezése
1.	Németország	GSG-9 terrorelhárító csoport és a Határőr Repülőcsoport
2.	Finnország	Osasto Karhu rendőrségi terrorelhárító csoport
3.	Franciaország	GIGN csendőrségi kommandó és a RAID rendőrségi kommandó
4.	Norvégia	Beredskaptrop rendőr-kommandó
5.	Magyarország	BM Rendőrség Terrorelhárító Szolgálat

Forrás: - David MILLER – Gerhard RIDEFORT: *Korszerű elit alakulatok: fegyverzet, egyenruházat és harcászat.* [The new illustrated guide to modern elite forces.] Ford. SOÓ-ZÖLD Balázs. Budapest, 1993, Atheneum – Kossuth. /Arzenál könyvek./

- RYAN – MANN – STILWELL: *A világ különleges katonai alakulatai.* [The Encyclopedia of the World's Special Forces.] Ford.: BÍRÓ Júlia. Budapest, 2003, Ventus Libro Kiadó.

Rendvédelmi testületek által felügyelt légideszant képességekkel nem rendelkezőterrorelhárító alakulatok a haderőben

fsz.	alkalmazó ország	terrorelhárító alakulat megnevezése
1.	Svédország	ONI rendőrségi terrorelhárító egység
2.	Olaszország	Nucleo Operativo Centrale di Sicurezza (NOCS) rendőri terrorelh. Egys.

Forrás: - David MILLER – Gerhard RIDEFORT: *Korszerű elit alakulatok: fegyverzet, egyenruházat és harcászat.* [The new illustrated guide to modern elite forces.] Ford. SOÓ-ZÖLD Balázs. Budapest, 1993, Atheneum – Kossuth. /Arzenál könyvek./

- RYAN – MANN – STILWELL: *A világ különleges katonai alakulatai.* [The Encyclopedia of the World's Special Forces.] Ford.: BÍRÓ Júlia. Budapest, 2003, Ventus Libro Kiadó.

Légideszant képességekkel nem rendelkező terrorelhárító alakulatok a rendvédelmi testületekben

fsz.	alkalmazó ország	terrorelhárító alakulat megnevezése
1.	Ausztria	Cobra csendőr-kommandó
2.	Svájc	Stern tartományi rendőregység
3.	Japán	Különleges Rendőri Rohamosztag
4.	Dél-Afrika	SAPS Különleges Harci Kötelék
5.	India	Nemzeti Biztonsági Gárda

Forrás: - David MILLER – Gerhard RIDEFORT: *Korszerű elit alakulatok: fegyverzet, egyenruházat és harcászat.* [The new illustrated guide to modern elite forces.] Ford. SOÓ-ZÖLD Balázs. Budapest, 1993, Atheneum – Kossuth. /Arzenál könyvek./

- RYAN – MANN – STILWELL: *A világ különleges katonai alakulatai.* [The Encyclopedia of the World's Special Forces.] Ford.: BÍRÓ Júlia. Budapest, 2003, Ventus Libro Kiadó.